

A. K.

Zagadnienia organizacji nauki

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 10, 610-614

1948

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Naukoznawczy przegląd prasy zagranicznej. Miesięcznik „Życie Nauki” wprowadził, poczynając od tomu III systematyczny przegląd prasy zagranicznej wzorowany na podobnym przeglądzie prasy krajowej, zamieszczanym w tym miesięczniku od roku 1946. Przegląd uwzględnia ponad 20 czasopism naukowych zagranicznych z różnych dziedzin, w przeważającej jednak mierze z zakresu nauk humanistycznych. Przejrzysty układ przeglądu obejmującego kilkanaście działów ułatwia czytelnikowi odnalezienie prac z interesującego go zakresu. Przegląd spełnia pożyteczną funkcję informacyjną w dziedzinie najnowszej naukowej literatury czasopiśmiennej.

Diariusz kultury łódzkiej. Życie kulturalne Łodzi rozwija się pomysłnie po ostatniej wojnie. Pożyteczne zadanie rejestrowania wszelkiego rodzaju wydarzeń kulturalnych, jakie mają miejsce na terenie Łodzi, podjął Oddział Łódzki Tow. Literackiego im. A. Mickiewicza. W ramach „Prac Polonistycznych” publikowanych przez to Towarzystwo ukazał się w roku 1947 drugi *Diariusz kultury łódzkiej* stanowiący rejestr zanotowanych w chronologicznym porządku wydarzeń kulturalnych z terenu Łodzi za okres od 1 stycznia 1946 do 30 grudnia 1946. Notatki informują o posiedzeniach naukowych, zebraniach dyskusyjnych, imprezach artystycznych, wystawach, wydawnictwach, audycjach radiowych i zjazdach odbytych w mieście. Diariusz obejmuje 548 pozycji. Jakkolwiek autorzy zestawienia zastrzegają, że zebrany przez nich materiał nie jest kompletny, Diariusz stanowi pożyteczne źródło informacji o życiu kulturalnym Łodzi.

A. K.

ZAGADNIENIA ORGANIZACJI NAUKI

Rada Główna dla Spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

„Dekret o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego” z dnia 28. X. 1947 r. powołał do życia Radę Główną do spraw nauki i szkolnictwa. Jaki jest stosunek Rady Główniej do Ministra? Dekret mówi: (Art. 9 p. 2) „Z Ministrem Oświaty współdziała z głosem stanowczym lub doradczym Rada Główna stosownie do postanowień niniejszego dekretu i przepisów szczególnych”.

W dalszym ciągu dekret w poszczególnych artykułach podaje, jakie sprawy mają być załatwiane za zgodą Rady Główniej. W tych wypadkach Rada ma głos stanowczy. Oto ważniejsze sprawy, w których potrzebna jest zgoda Rady:

1. Założenie szkoły wyższej, nadanie szkole wyższej charakteru akademickiego, przekształcenie szkoły wyższej, zwinięcie lub przeniesienie. (Art. 19).
2. Otwieranie, przekształcanie, łączenie, dzielenie, związanie, zmienianie nazwy wydziałów, oddziałów, studiów specjalnych, zakładów, instytucji i katedr. (Art. 20).
3. Nadawanie prawa habilitowania szkołom akademickim w zakresie poszczególnych dziedzin nauki (Art. 62).

4. Zatwierdzanie lub rozszerzanie habilitacji. (Art. 62 i 64).

5. Ustalanie przepisów normujących program oraz porządek studiów i egzaminów w szkołach wyższych (Art. 75).

6. Mianowanie profesorów. W sprawie mianowania profesorów Art. 66 p. 2 mówi, że „profesorów zwyczajnych, nadzwyczajnych i tytularnych mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministra Oświaty spośród kandydatów przedstawionych przez Radę Główną po wysłuchaniu opinii organów zainteresowanej szkoły akademickiej”. Z tego oczywiście nie wynika, że Minister Oświaty musi się zgodzić na każdego kandydata przedstawionego przez Radę.

Jak widzimy Rada Główna jest organem, który w bardzo poważny sposób ogranicza swobodę decyzji Ministra, bądź to w ten sposób, że dekret wymaga zgody Rady na decyzję Ministra, bądź, jeżeli chodzi o sprawy personalne, zostawia Ministrowi swobodę wyboru w obrębie kandydatów przedstawionych przez Radę.

Biorąc pod uwagę, że Rada Główna według dekretu, co najmniej w 2/3 ma składać się z czynnych pracowników naukowych, udział Rady w decyzjach Ministra jest udziałem czynnika naukowego. Rada nie jest jednakże wybieralnym przedstawicielstwem nauki i uniwersytetu, składa się bowiem z 15 członków powołanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej na okres trzyletni na wniosek Ministra Oświaty, uzgodniony z Prezesem Rady Ministrów (Art. 10¹⁾).

Według Art. 17 „Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministra Oświaty uchwalony przez Radę Ministrów może rozwiązać Radę Główną przed upływem kadencji jej członków i powołać nowych członków”.

Sposób powoływania Rady Głównej opiera się na założeniu, że najwyższe przedstawicielstwo państwa, dysponujące różnymi możliwościami kontaktu ze sferami naukowymi i społecznymi, ma przynajmniej w obecnej chwili najlepsze warunki do tego, aby powołać takie przedstawicielstwo nauki, które by zarówno pod względem społecznym, jak i naukowym najlepiej odpowiadało potrzebom i problemom życia narodu w chwili obecnej.

Ten sposób powoływania Rady Głównej jest konsekwencją społecznego rodowodu i historii „Dekretu o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego”. De-

¹⁾ W skład Rady wchodzi: Bieńkowski Władysław, b. wiceminister Oświaty, Prof. Dr Chałasiński Józef, (Uniwersytet Łódzki, socjologia), Prof. Dr Drewnowski Jan, (Szkoła Główna Handlowa, gospodarka planowa), Prof. Dr Goetel Walery (Akademia Górnicza w Krakowie, geologia), Inż. Golański Henryk, wiceminister przemysłu, Prof. Dr Jabłoński Henryk (Akademia Nauk Politycznych w Warszawie, historia nowożytna), Prof. Dr Jaroszyński Maurycy (Uniwersytet Warszawski, nauka o administracji), Prof. Dr Kulczyński Stanisław (Uniwersytet Wrocławski, botanika), Prof. Dr Leszczycki Stanisław (Uniwersytet Warszawski, geografia), Prof. Dr Mazur Stanisław (Uniwersytet Łódzki, matematyka), Prof. Dr Różycki Stefan (Uniwersytet Poznański, anatomia), Prof. Dr Skowron Stanisław (Uniwersytet Jagielloński, biologia), Sokorski Włodzimierz (wiceminister Kultury, b. Przewodniczący dawnej Rady Szkół Wyższych), Prof. Dr Szymanowski Waclaw (Uniwersytet Wrocławski, fizyka doświadczalna), Dr Żukowski Julian (Uniwersytet Łódzki, biologia)

Przewodniczącym Rady z urzędu jest Minister Oświaty. Pierwsze posiedzenie Rada Główna odbyła w dniach 22 i 23 stycznia 1948 r.

kręć zrodził się z konieczności głębokiej reformy uniwersytetów, dyktowanej względami społecznymi i narodowymi. Inicjatywa reformy wyszła spoza sfer naukowych i uniwersyteckich i jej opracowaniem zajęły się nie uniwersytety, lecz sfery rządowe. Problem reformy uniwersytetów spotkał się wprawdzie ze zrozumieniem wśród wielu pracowników nauki polskiej, ale nie znalazł wyrazu w żadnej zbiorowej i zorganizowanej akcji intelektualnych sfer Polski. Rada Główna ma dokonać zamierzonej reformy.

J. Ch.

Konwersatorium Naukoznawcze powstało w Krakowie w listopadzie 1945 roku jako sekcja Towarzystw Asystentów U. J. Następnie przekształciło się ono w niezależne towarzystwo naukowe. Konwersatorium stało się żywym ośrodkiem naukowym prowadzący pożyteczne prace organizacyjne, wydawnicze i oświatowe. Szczególną jego zasługę stanowi nawiązanie bezpośrednich kontaktów z licznymi ośrodkami naukowymi zagranicą.

Organem Konwersatorium jest miesięcznik naukoznawczy „Życie Nauki”; Konwersatorium prowadzi ponadto prace przygotowawcze nad wydawnictwem *Minerwy Polskiej*, *Rocznika Nauki Polskiej*.

Przy Konwersatorium istnieje biblioteka posiadająca niewielki lecz starannie dobrany księgozbiór. Lista czasopism zagranicznych prenumerowanych przez bibliotekę obejmuje przeszło sto tytułów z różnych dziedzin wiedzy. W roku bieżącym zorganizowano przy Konwersatorium Centralę Książek Zagranicznych, która sprawnie pośredniczy w zakupie książek zagranicznych, ułatwiając zakładom uniwersyteckim i instytucjom naukowym ich nabywanie na dogodnych warunkach.

W ramach działalności oświatowej Konwersatorium organizuje publiczne posiedzenia z odczytami. W najbliższym zaś czasie ma zamiar podjąć badania socjologiczne i psychologiczne nad młodzieżą krakowskich szkół wyższych.

Konwersatorium zamierza zorganizować 7 sekcji specjalnych prowadzących badania w różnych dziedzinach. Mają to być sekcje następujące: sekcja teorii nauki, sekcja historii nauki, sekcja socjologii nauki, sekcja organizacji nauki, sekcja dokumentacji, sekcja zastosowań metod ścisłych w naukach przyrodniczych i społecznych.

Elementy nauk społecznych na medycynie. W nowym programie studiów lekarskich na uniwersytetach przewidziane jest wykształcenie społeczne lekarzy. Nowy przedmiot nosi nazwę: „Elementy nauk społecznych” i ma być wykładany na I i II roku medycyny w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Nowy przedmiot obejmuje materializm dialektyczny i historyczny, ekonomię, historię ruchu robotniczego i naukę o Polsce współczesnej.

Społeczne znaczenie nauki oraz zagadnienie udziału uczonych w życiu społecznym i ich społecznej odpowiedzialności stanowi w okresie powojennym przedmiot żywych zainteresowań i dyskusji we wszystkich niemal ośrodkach skupiających ludzi nauki. Na

łamach naukoznawczego miesięcznika „Życie Nauki” zajmują się rozważaniem tej kwestii liczni autorowie. Prof. Jan Muszkowski w dłuższym artykule przedstawia formy międzynarodowej współpracy uczonych po pierwszej wojnie światowej i obecnie, opisuje funkcjonowanie UNESCO, której działalność ma między innymi na celu koordynację wysiłku uczonych dla służby społeczeństwa (J. Muszkowski: *Międzynarodowa współpraca intelektualna wczoraj i dziś* („Życie Nauki”, Nr 13—14, T. III 1947).

Prof. Cz. Znamierowski w artykule: *Potrzeby życia i nauki społeczne* (Nr 17—18, T. III 1947) rozważa, jakie znaczenie dla „techniki pokoju” posiadają teoretyczne nauki o człowieku: historia i socjologia. Dr Józef Korpała w zeszytach 21 i 22 czasopisma zamieszcza artykuł p. t. *O społeczną odpowiedzialność uczonych*. Prof. Marian Tyrowicz w pracy *Żywe zadania nauk historycznych w Polsce współczesnej* (Nr 17—18, T. III 1947) sprostowadza zagadnienie społecznej roli nauki na teren stosunków polskich. Natomiast *Uwagi o popularyzacji nauki i jej skutkach społecznych* J. M. Burgersa (Nr 25—26 T. V, 1948) przynoszą refleksje z obcego terenu i z innej dziedziny nauki. We wszystkich wypowiedziach uczonych, przedstawicieli różnych specjalności i różnych środowisk naukowych przejawia się to samo przekonanie o doniosłej roli nauki i odpowiedzialności, jaka na niej ciąży w bieżącym okresie dziejów.

Problem upowszechnienia wyższego wykształcenia porusza Józef Korpała w czasopiśmie „Życie Nauki” (Nr 13—14, T. III, 1947). Punktem wyjścia dla autora jest przeświadczenie o społecznej potrzebie doszktałcania na poziomie wyższym wszystkich dorosłych, których praca zawodowa odsunęła od bezpośredniego kontaktu z zagadnieniami nauki i kultury a więc zarówno „inteligentów” z maturą czy dyplomem uniwersyteckim, zdobytym przed wieloma laty, jak ludzi, których wykształcenie zakończyło się na poziomie elementarnym. Akcją reedukacji i edukacji w szeroko pojętym zakresie zorganizować mogą według autora tylko uniwersytety, oczywiście jednak nie na drodze normalnych kursów akademickich, lecz przez organizację wykładów powszechnych prowadzonych w porozumieniu z instytucjami oświatowymi i związkami zawodowymi. Celem wskazania przykłady podobnej akcji autor przedstawia dzieje i organizację tzw. **klas tutorialnych** prowadzonych przez uniwersytety brytyjskie w ramach akcji Stowarzyszenia Oświatowego Robotników (Workers Educational Association). Wprowadzenie w Polsce podobnego — w ogólnych zarysach — systemu oświaty dorosłych uważa autor za skuteczny sposób upowszechnienia i demokratyzacji kultury.

Biuletyn UNESCO dla użytku bibliotek (UNESCO Bulletin for Libraries). Straty poniesione przez biblioteki europejskie w czasie wojny oznaczają utratę wielu warsztatów naukowych zarówno indywidualnych pracowników jak i licznych instytucji naukowych, przede wszystkim zaś uniwersytetów. To też odbudowa bibliotek należy do podstawowych zagadnień organizacji nauki europejskiej po wojnie. Bardzo pożyteczną instytucję stanowi Międzynarodowa Izba Wymiany Książek stworzona przez

UNESCO w celu ułatwienia rozchodzenia się po całym świecie publikacji naukowych. Zadaniem tej instytucji jest przyjsięcie z pomocą zniszczonym przez wojnę i okupację niemiecką bibliotekom europejskim. Poczynając od kwietnia 1947 UNESCO wydaje w języku angielskim, następnie zaś angielskim i francuskim biuletyn, za pośrednictwem którego biblioteki pragnące dokonać wymiany ogłaszają posiadane przez siebie zasoby książkowe, zgłaszając zarazem własne zapotrzebowania. Ponadto biuletyn zamieszcza zawiadomienia bibliotek pragnących przesłać w formie darów posiadane przez siebie książki, zarówno jak prośby zgłoszone przez biblioteki, pragnące skorzystać z pomocy bibliotek zagranicznych dla odrestaurowania swych zbiorów.

Polska należy do krajów, których zasoby biblioteczne niszczone ze szczególną pasją przez okupanta poniosły największe straty, dlatego też pomoc zagranicznych bibliotek posiada dla nas duże znaczenie, a pośrednictwo biuletynu UNESCO może stać się dla nas bardzo użyteczne. Liczne biblioteki i placówki naukowe polskie korzystały z łamów biuletynu dla ogłaszania swych potrzeb.

A. K.

ZAGADNIENIE ODBUDOWY I PLANOWANIA

W obecnym okresie powojennej odbudowy jednym z najbardziej aktualnych zagadnień jest sprawa planowania. Świadczą o tym liczne artykuły w czasopiśmie oraz specjalne wydawnictwa; istnieje nawet miesięcznik p. t. „Gospodarka planowa” poświęcony tym zagadnieniom. Poniżej podajemy ważniejsze artykuły na ten temat w poszczególnych czasopiśmie. Kwestie planowania w dziedzinie kultury i nauki poruszano w następujących artykułach (od roku 1947):

„Myśl Współczesna“. Z. Szymanowski: *Planowanie w dziedzinie badawczej działalności naukowej*, (Nr 7—8/1947), Mgr E. Krassowska: *Planowanie w nauce*, (Nr 1/1948).

„Życie nauki“. W. Antoniewicz: *Planowanie i finansowanie nauki. Zadanie wychowawcze szkół wyższych*, (21—22/1947).

„Nowe Drogi“. W. Michajłow: *Nauka badawcza a planowanie*, (Nr 3/1947). A. Bromberg: *Zagadnienie planowania wydawnictw*, (Nr 7/1948).

„Robotniczy Przegląd Gospodarczy“. S. Kwiatkowski: *Szkołnictwo zawodowe w Planie Odbudowy Gospodarczej*, (Nr 10/1947).

„Tygodnik Powszechny“. K. Turowski: *Gospodarka planowa w koncepcji katolicko-społecznej*, (Nr 20/1947).

Zagadnienie planowania gospodarczego poruszano w artykułach następujących:

„Nowe Drogi“. S. Jędrychowski: *Plan odbudowy gospodarczej*, (Nr 1/1947). F. Blinowski: *Problematyka planu inwestycyjnego*, (Nr 4/1947).

„Przegląd Socjalistyczny“. K. Sokołowski: *Pierwszy rok planu* (Nr 1—2/1947).